

De pijpleiding die (bijna)

Het is een omstreden plan, de leiding die 'restwarmte' uit de Rotterdamse haven naar Haagse huiskamers moet brengen. Deze maand beslist de Gasunie of ze gaat investeren. Intussen verdampt het enthousiasme.

Door Jeroen van Raalte

Het idee is simpel. Bij olieraffinaderijen in de Rotterdamse haven komt veel hitte vrij. Die wordt nu in de Maas geloosd. Waarom verwarmen we daar geen huizen mee? Ziedaar Warmteling, beter bekend als de 'Leiding door het Midden', een ondergrondse pijp die zeker 150.000 huishoudens in Zuid-Holland moet verwarmen met 'restwarmte' uit de haven. Het is een megaoperatie waar de rijksoverheid, provincie, zes gemeenten, het Havenbedrijf en energiegiants bij betrokken zijn. Staatsbedrijf Gasunie legt de hoofdtransportleiding aan, die zal binnenkomen bij de Energiecentrale in het Regentessekwartier. Vandaaruit gaat Eneco via lokale distributienetwerken Haagse huizen verwarmen. Eind deze maand hakt Gasunie de knoop over de investering door.

Maar de Haagse steun voor het kokende water uit Rotterdam verdampt. Een groeiend aantal tegenstanders ziet Warmteling als een niet-duurzaam project, dat nadelig uitpakt voor burgers en lokale initiatieven. In Transvaal dreigt oproer, nu bewoners doorkrijgen dat hun straten open en hun bomen om gaan voor de aanleg van de pijp. Ook de gemeenteraad mokt. In maart steunde de voltallige oppositie een motie van Hart voor Den Haag om 'de smeerpip aan Maarten te geven'. Binnen de coalitie kan het plan evenmin op warme gevoelens rekenen. "We zitten echt in onze maag met deze leiding," zegt VVD-raadslid Chris van der Helm.

Bijna niemand in Den Haag zit erop te wachten, lijkt het wel. Wat maakt Warmteling omstreden? Drie discussiestukken.

DUURZAAMHEID

"Het is een achterhaald plan uit de vorige eeuw. Warmte verslepen is onlogisch, peperduur en risicovol. Het maakt huishoudens afhankelijk van monopolisten en de smerige industrie." HSP-raadslid Joris Wijsmuller zet de toon in het commissiedebat van 8 april. Dat gaat strikt genomen over de aanleg van de buis, maar koerst toch weer af op die principiële vraag: is Warmteling wel duurzaam?

Volgens tegenstanders maakt de warmtepijp uit de Rotterdamse haven de ontwikkeling van lokale energiebronnen on

Gaan we weer, zie je Arjen Kapteijns denken. "Dan had het vorige college (met HSP, red.) er maar voor moeten gaan liggen," stelt de fractievoorzitter van GroenLinks. "Dat station is nu wel gepasseerd."

Toch blijft de vraag boven de markt hangen: bewijst deze leiding de energietransitie een dienst? Ja, zegt wethouder Liesbeth van Tongeren (GroenLinks, energietransitie). Zij ziet het als een belangrijke stap op weg naar een klimaatneutraal Den Haag, dat al in 2030 realiteit moet zijn. Volgens de Europese definitie is de Rotterdamse restwarmte duurzaam. "Ik zie het zo: anders gooi je het maar weg," zei de programmacoördinator van de gemeente op een digitale 'inloopavond'.

Dat verhaal rammelt aan alle kanten, stelt Gerd-Jan Otten, wiens bedrijf is gespecialiseerd in hernieuwbare energie. Hij behoort tot de groene vleugel van de VVD. "Het doel - beheersen van de CO₂-uitstoot - is teruggebracht tot 'van het gas af'. Met Warmteling kunnen we inderdaad van het gas af, maar houden we de CO₂-uitstoot in stand." Dat heeft te maken met de Europese emissie-

handel. Fabrieken hebben uitstootrechten nodig. Maar olieraffinaderijen die hun restwarmte aan Warmteling leveren, worden deels ontzien. "Eigenlijk krijgen ze gratis CO₂-rechten," zegt Otten. "Normaal moe-

de inloopavond. "De restwarmte is er, en daarom Warmteling. Niet andersom." Ook de gemeente verwacht dat de Rotterdamse haven sterk gaat verduurzamen.

"Je kunt tegen biomassa en kern-

'Ik zie het zo: anders gooi je de restwarmte maar weg'

ten bedrijven betalen voor hun afvalstromen, nu verdienen ze eraan."

Warmteling maakt burgers voor een eerste levensbehoefte afhankelijk van de fossiele industrie, waarschuwen verschillende experts. Daarmee dreigt een 'lock-in'. Zoals in Brabant, waar een kolencentrale niet kan sluiten omdat Tilburgers anders koude voeten krijgen. Dat gaat niet gebeuren, belooft omgevingsmanager Liesbeth Siesling van Eneco op

energie zijn, maar als je ook nog restwarmte afwijst, hoe komen we dan in hemelsnaam in de buurt van een oplossing?", stelt Kapteijns. "Het stoort mij dat partijen die zich hard hebben gemaakt voor het Haagse klimaatpact nu het felst van leer trekken."

LOKALE BRONNEN

Echt enthousiast is het stadhuis nooit geweest over de megapijp. Als

niemand wil

onmogelijk. | Illustratie: Liam van Dijk

die er al komt, dan op één voorwaarde. 'Lokale duurzame initiatieven krijgen altijd voorrang bij het leveren van warmte aan Haagse huishoudens,' stipuleert het coalitieakkoord. Den Haag kent veel mogelijkheden om warmte te winnen, schetst Otten. Geothermie, zeewater, zon, oppervlaktewater. "Negentig procent van de Haagse energievraag kunnen we met lokale warmtebronnen leveren," zegt hij, verwijzend naar een onderzoek dat zijn bedrijf samen met adviesbureau CE Delft uitvoerde.

Op papier biedt Warmteling daar alle ruimte toe. "Het is een open systeem," aldus Eneco-manager Siesling op de inloopavond. "Op termijn kunnen andere warmtebronnen op het net aansluiten. Die zijn ook nodig. Het is én-én." Maar volgens tegenstanders is dat een illusie. Warmteling draait lokale initiatieven de nek om, menen zij. Allereerst zijn er technische bezwaren. De Rotterdamse warmte komt op hoge temperatuur binnen. Lokale energiebronnen leveren lage temperatuur. Die kunnen niet zomaar inhaken op het distributienetwerk.

Funester nog is het verdienmodel van de warmtepijp, stelt Joeri Oudshoorn. Hij strijdt al jaren tegen het plan, eerst als raadslid, nu namens Den Haag Fossielvrij. "De pijpleiding kan warmte alleen volcontinu leveren, dus het hele jaar door dezelfde hoeveelheid. Voor de winterpieken gaat de gascentrale aan." Warmteling zal de 'basislast' gaan verzorgen, zo luidt het bedrijfsplan. Dat is de energie die huishoudens het hele jaar door gebruiken, ongeacht het weer. "Voor elke energiebron is dat het goedkoopst," zegt Oudshoorn. "Als lokale bronnen vanwege Warmteling geen basislast kunnen leveren, verdienen ze hun investering nooit terug."

Van dat doemscenario gelooft GroenLinks-voorman Kapteijns weinig. "Warmteling gaat maar een zesde van de warmte leveren. Dat zal vooral in gebouwen van woningbouwcorporaties zijn. Hoe reëel is het dat die bewoners binnen tien jaar een duurzaam warmtenet hebben opgezet?" Maar, werpt Oudshoorn tegen, die warmte wordt uitgesmeerd over veel meer huizen. Warmteling levert immers alleen de

basislast. Van de pijp gaat de warmtetransitie ook niet sneller, voorspelt hij. "Het tempo wordt bepaald door de aanleg van distributienetwerken in de stad. Dat duurt lang. In dezelfde tijd kunnen we ook alle lokale energiebronnen aanleggen."

Nu worden grote energiebedrijven zo gefêteerd dat lokale initiatieven kansloos zijn, zegt Otten. Het rijk en de provincie verstreken 170 miljoen subsidie én beloven dat ze kunnen leveren. "Gemeenten staan onder druk om voldoende warmte af te nemen." Tegen zo'n marktmacht zijn Haagse alternatieven niet opgewassen, vreest hij. "Als Warmteling ze uit de markt kan prijzen, krijgen zij nooit een lening van de bank. Het is niet én-én. Er is geen polderoplossing."

DRAAGVLAK

De transitie valt of staat met draagvlak, en die is momenteel ver te zoeken in Transvaal. De hoofdleiding komt dwars door de wijk. Straten gaan open en tientallen bomen moeten wijken, tot ongenoegen van bewoners. Dat de wethouder het onnodig vond om een zienswijze in te dienen bij de provincie (die de aanleg coördineert) wekte wrevel in de gemeenteraad. Die dwong dat alsnog af. "De impact op de stad is groot," zegt Van der Helm. Het VVD-raadslid maakt zich zorgen, bijvoorbeeld over het monopolie dat Eneco krijgt. Hij wijst op de slechte ervaring met enkele warmtenetten in de stad, waar bewoners te veel betalen – deze krant schreef er in februari over. "Dan moeten we als raad goed nadenken of we dit überhaupt willen."

Alleen hebben we niet zo veel te willen. De gemeente mag de 'regie' hebben in de warmtetransitie, de beslissingen vallen elders. Het stadhuis kan de aanleg van het hoofdleiding bijvoorbeeld niet tegenhouden. "Als gemeente gaan we niet over dit project," benadrukt Kapteijns van GroenLinks. "Dan kun je proberen het tegen te werken, maar ik ben blij dat het college zijn invloed aanwendt om eisen te stellen aan de aanleg."

De situatie is het gevolg van het Nederlandse beleid, zegt Annelies Huygen, hoogleraar ordening van energiemarkten in Utrecht en verbonden aan TNO. "Volgens de wetenschappelijke literatuur worden kleinschalige systemen, ook van onderop, steeds belangrijker. Een land

als Denemarken telt 340 warmtecoöperaties. Maar Nederland wil haast maken door snel grote warmtenetten te organiseren." Er is een langetermijnstrategie nodig, zegt ze, pas dan wordt duidelijk welke rol Warmteling kan spelen. Nu gebeurt het omgekeerde. De zogeheten Transitievisie en Regionale Energiestrategie zijn nog in de maak, maar het plan voor de megapijp ligt er al.

Die haast kan ten koste gaan van draagvlak, waarschuwt Huygen. "Het is een risico. We willen graag heel snel, maar de vraag is of burgers dat gaan accepteren." In het buitenland zijn bewoners vrijwel nooit verplicht om zich op een warmtenet aan te sluiten. Bedrijven moeten eerst klanten winnen. "In Nederland doen we het andersom. We geven concessies aan bedrijven en gaan dan op zoek naar klanten." Weliswaar heeft Den Haag niet toegezegd dat de warmte gaat afnemen, maar de druk is hoog. Otten: "De provincie heeft financiële belangen om dit door te zetten."

In Mariahoeve wil Elly Rijnierse het anders doen. Zij pleit voor een coöperatief model, in de geest van de Hollandse dijkenbouw. "Geen waterschap maar een warmteschap, geen dijkgraaf maar een wijkgraaf. Als de overheid bewoners informeert, uitdaagt en ondersteunt bij het ontwikkelen en beheren van lokale bronnen, zou het weleens heel snel kunnen gaan." Helaas belooft de nieuwe warmtewet weinig goeds. Daarin geeft de overheid de voorkeur aan centrale sturing en partnerschappen met energiereuzen. Zoals Eneco, dat vorig jaar werd verkocht aan Mitsubishi. "De dividenden stromen naar het buitenland," zegt Rijnierse. "We worden een wingewest van Japan."

Als de leiding er komt. Volgens Oudshoorn is dat allerm minst zeker, ook al zet de Gasunie deze maand de investering door. Hij kijkt daarbij naar de Leiding over Oost, de pijpleiding die tussen Rotterdam en Leiden moest komen. "De besluitvorming lag helemaal vast, maar uiteindelijk durfde men het niet aan." Intussen begint de wirwar van belangen en beslismomenten de gemeenteraad te duizelen. Van der Helm worstelt ermee. "Soms lijkt het op een doordenderende trein die niet kan stoppen, ook al staan de seinen op rood."

'We worden een wingewest van Japan'